

<http://www.arianafghanistan.com>

۲۰۱۷/۰۱/۰۶

بصیر صباح

چهره های تاریخی

تحقیق و نگارش بصیر صباح

بخش نهم

ابو منصور محمد دقیقی بلخی کی بود؟؟؟

دقیقی بلخی

بصیر صباح

زندگینامه ابومنصور محمد دقیقی بلخی

تولد : ۳۲۰ شمسی

درگذشت : میان سال های ۳۵۶ شمسی تا ۳۵۹ شمسی

محل زندگی : بلخ

پیشه : شاعر

مذهب : زرتشتی

آثار : گشتاسب نامه

ابو منصور محمد بن احمد توسی شناخته شده به دقیقی (زاده ۳۲۰ - مرگ میان سال های ۳۵۶-۳۵۹ شمسی) شاعر بزرگ پارسی زبان بود. زادگاه وی بلخ ذکر شده است. او از معدود شاعران ادبیات دری و پارسی بوده که دین زرتشتی داشته است. دقیقی آغاز کننده سرایش شاهنامه بود.

زندگینامه دقیقی بلخی

دقیقی از طبقه دهقانان بلخ باستان بوده است که در عصر منصور بن نوح سامانی و پسر او می زیسته است. خاندان وی را ممتول دانسته اند اما او سرمایه هایی را که از ارث پدر به او رسیده بود به دنبال عیاشی و خوشگذرانی هدر می دهد. در دوره جوانی به سرایش داستان های تاریخی مبادرت می ورزد و در این راه برای سرایش شاهنامه به دلیل ارادتی که به زرتشت داشته از داستان ظهور زرتشت شاهنامه خود را آغاز می کند. چندی پس از این در سال ۳۶۷ هجری او به دست غلام خود به قتل می رسد.

تولد دقیقی بلخی

شاعر قرن چهارم هجری که ولادتش بین سال های سه صد بیست پنج تا سه صد بیست نه قمری گزارش شده و شاعر دربار سامانیان بوده است. او نخستین کسی است که پیش از فردوسی به نظم حماسی همت گماشت و ابتداء احوال گشتاسب را به نظم درآورد. اما هنوز بیش از هزار بیت نسروده بود که به دست یکی از غلامانش کشته شد.

مدح شدگان از سوی دقیقی بلخی

دقیقی در روزگار سامانیان می زیست. او از امیران سامانی منصور بن نوح سامانی (پادشاهی ۳۵۰ - ۳۶۵) و نوح دوم سامانی (پادشاهی ۳۶۵ - ۳۸۷) را مدح گفته است. همچنین ابوالحسن آعاجی - از بزرگان سامانی که خود چامه سرای توانمند بوده - نیز از ستایش شوندگان دقیقی است. دقیقی چندی هم در دربار چغانیان به سربرده است و از میان امیران چغانی فخرالدوله ابوالمظفر احمد بن محد، امیر ابوسعید مظفر و امیر ابونصر را ستوده است. رسیدگی و ارجی که چغانیان بر دقیقی گذاردند در آینده زبانزد شاعران پس از او بوده است و برای نمونه "فرخی" یادی از این ارج نهی ها در شعر هایش کرده است و نیز امیر معزی می گوید:

فرخنده بود بر متنبی بساط سیف

چونانکه بر حکیم دقیقی چغانیان

شاهنامه دقیقی

دقیقی گویا به فرمان نوح دوم سامانی به سرودن شاهنامه دست یازیده است؛ ولی به گفته فردوسی بیش از هزار بیت از آن و آن هم در باره گشتاسب و تاختن ارجاسپ را به نظم نکشیده که به دست برده ای کشته می شود. گشتاسب نامه دقیقی را پس از شاهنامه برترین اثر حماسی دری و پارسی در بحر متقارب دانسته اند؛ ولی به گفته محمد دبیر

سیاقی «از لحاظ وسعت فکر و میدان خیال و حکمت و عظم و نتیجه گیری اخلاقی از بیان وقایع و احساسات وطنی به پای شاهنامه نمی رسد».

دین دقیقی

دکتر ذبیح الله صفا می نویسد: «دقیقی دارای آیین زرتشتی بوده و خود برین گفته دلایلی دارد که ذکر خواهیم کرد. برخی به سبب آنکه وی نام و کنیه مسلمانان دارد، در زرتشتی بودن او تردید کرده اند، لیکن این دلیل قاطعی نیست، زیرا ما کسانی را در سه چهار قرن اول داریم که نام خود و پدر شان اسامی مسلمانان بوده ولی در زرتشتی بودن شان تردیدی نیست».

خود دقیقی در دو بیت دین خود را زرتشتی عنوان می کند:

"دقیقی" چار خصلت برگزیده

به گیتی از همه نیکی و وشتی

لب یاقوت رنگ و ناله چنگ

می خوش رنگ و دین زردهشتی

دقیقی در نظر دیگر شاعران

دقیقی در جوانی به دلیل آنچه خوی بد یا ضعف اخلاقی گفته شده کشته شد. فردوسی در این مورد این چنین می سرايد:

جوانیش را، خوی بد یار بود	ابا بد، همیشه به پیکار بود
برو تاختن کرد، ناگاه مرگ	به سر بر نهادش، یکی تیره ترگ
بدان خوی بد، جان شیرین بداد	نبود از جهان، دلش یک روز شاد
یکایک از او، بخت برگشته شد	به دست یکی بنده بر، کشته شد

شاعران دوران های پس از او دقیقی را ستوده اند و در سخن گویی پیروی از او نموده اند. برای نمونه در سده پنجم هجری، قطران تبریزی شاعر نامی پرسش هایی از دیوان دقیقی را از ناصر خسرو پرسیده است. در باره شیوایی سخن و استادی دقیقی فردوسی می گوید:

جوانی بیامد گشاده زبان

سخن گفتن خوب و طبع روان

به مدح افسر تاجداران بُدی

ستاینده شهریاران بُدی

خود دقیقی می گوید:

و خود دقیقی هم چنین می گوید:

مدیح تا به بر من رسید عریان بود
ز فرّ و زینت من یافت طیلسان و ازار

امروز از شعر دقیقی به جز هزار بیتی که در شاهنامه گنجانده شده تنها نزدیک به سیصد بیت قطعه، قصیده، غزل و شعرهای پراکنده از او به یادگار مانده است.

کتاب هایی که یادی از دقیقی یا شعرهایش کرده اند عبارتند از: شاهنامه فردوسی، تأریخ بیهقی، شرح قصیده ابوالهیثم، چهار مقاله نظامی عروضی، حقائق السحر رشید و طواط، ترجمان البلاغه، لباب الالباب عوفی، مونس الاحرار محمد جاجرمی و... وی را به شوند دقتی که در اصطلاحات و الفاظ و معانی داشته، دقیقی لقب داده اند.

پایان بخش نهم

ادامه دارد

